

SIVILOMBUDET

Postboks 3 Sentrum

0101 OSLO

Vår saksbehandler
Torunn Å. Bromet

Vår ref.
2023/5298

Deres ref.

Dato
9. jan. 2025

Trondheim kommune ved fengselshelsetjenesten sin tilbakemelding på anbefalinger i Sivilombudets rapport etter besøk 10 - 12. mars 2024.

Rapporten er gjort kjent for ansatte og ledelsen i Trondheim kommune. Rapporten og anbefalingene er gjennomgått med alle ansatte i fengselshelsetjenesten, og alle har hatt anledning til å komme med kommentarer, innspill og forbedringsforslag. Rapporten er også gjennomgått sammen med Kriminalomsorgen på ledelsesnivå.

Mangelfull helsekartlegging

Sivilombudets besøk avdekket også flere mangler i helsekartleggingen av nyinnsatte. I en dokumentgjennomgang så vi at en tredjedel av innsatte manglet kartlegging av selvskading og selvmordsrisiko, som ifølge kommunen skulle utføres av helseavdelingen ved innkommst. Vi fant også mangler i kartleggingen av rusmiddelbruk, rusavhengighet og abstinenslilstander, noe som ga bekymring for at dette ikke ble fanget godt nok opp. Da rusmiddelbruk også er en kjent risikofaktor for selvmord, vil denne delen av en kartlegging kunne være spesielt viktig.

SVAR: Helseavdelingen har endret malen for inkomstsamtale (vedlegg 1) så det er nå egne pkt for kartlegging av selvskading, selvmordsrisiko og rus (bla omfang, avhengighet, tidligere overdoser, abstinenser). Helseavdelingen har i tillegg tatt i bruk skåringsverktøy som ligger i Helseplattformen (vårt EPJ). CCSL (opiatavhengighet) og Psyksisk status (her og nå kartlegging). Disse verktøyene brukes ved behov, der det anses nødvendig for å få ytterligere kartlagt innsatte på disse punktene.

Svikt i helseoppfølging av isolerte innsatte

Dokumentgjennomgangen viste stor variasjon i tilsyn og helseoppfølging for innsatte som var isolert over flere uker og måneder. Noen fikk daglig tilsyn mandag til fredag i noen av ukene, men ikke hver uke, noen fikk varierende oppfølging fra uke til uke, uten at det var dokumentert eventuelle årsaker til hvorfor det ikke skulle være daglig tilsyn. Fire innsatte hadde en tydelig forverring av både fysisk og psykisk helse etter tre-fire ukers isolasjon, for tre av dem vedvarte isolasjonen i minst to måneder. I flere av disse sakene savnet vi et mer systematisk og planmessig

samarbeid mellom fengselet og helsetjenestene for å avbryte isolasjonen eller forhindre ytterligere skade.

SVAR: Helseavdelingen har rutine på daglig tilsyn av isolerte innsatte uavhengig av årsak til isolasjon, i alle virkedager der helsetjenesten er tilstede. Vi har tatt til etterretning at vi må skjerpe journalføring og også grunngi i journalen hvorfor tilsyn ikke er gjort/har latt seg gjøre (feks at innsatte ikke er til stede i fengselet den dagen). Det er laget og tatt i bruk en ny egen mal (vedlegg 2) i Helseplattformen for oppfølging og tilsyn av isolerte. Vi melder avvik når det oppdages at tilsyn/dokumentasjon ikke er gjort. Det har ikke vært avvik siden Sivilombudets besøk. Avvik gjennomgås i avdelingens driftsmøter som holdes hver 14. dag. Helseavdelingen har hatt møte med Kriminalomsorgen på ledelsesnivå der det ble besluttet at det skal holdes et kort felles ukentlig møte om isolerte innsatte.

Dette blir en kanal for melding av bekymring mellom etatene. Fengselshelsetjenesten og Trondheim fengsel kan i tilfeller der det er bekymring for alvorlige isolasjonsskader melde felles bekymring til riktig instans (den instans som har ilagt isolasjon). Dette møtet kan også i fellesskap finne lokale tiltak for å hjelpe innsatte ut av isolasjon.

Risiko for uforsvarlig medisinhandling og mangel på individuell vurdering

Under besøket observerte vi at innsattes medisindosetter lå åpent tilgjengelig på vaktrommet på Ebygget. Åpen og lett tilgang til medisiner, kombinert med mange ansatte som til enhver tid hadde tilgang til vaktrommet, øker risikoen for at medisiner kommer på avveie. Vi observerte også at medisinutdelingen ble gjort i fellesskapet med flere innsatte til stede. Dette gir en klar risiko for at privat helseinformasjon kommer på avveie og øker risikoen for press og trusler fra innsatte som ønsker å få tilgang på andres medisiner.

SVAR: Kriminalomsorgen må benytte låsbare skap til oppbevaring av medisiner. Det er rutiner (vedlegg 3) for oppbevaring av dosetter og låsebare skap på alle avdelinger. Dette er tatt opp som eget punkt på møte på ledelsesnivå mellom helseavdelingen og Trondheim fengsel.

For pasienter som fikk eller skulle starte med ADHD-medisiner hadde helseavdelingen utarbeidet en «Avtale om urinprøvetaking» der pasienten forpliktet seg til to ukentlige urinprøver. Positiv urinprøve eller at man ikke klarte å avgi prøve førte til at pasienten i praksis gikk uten ADHD-medisin i to måneder (karantenetid). Det var flere andre forhold som gjorde urinprøvesystemet problematisk, og helseavdelingen bør gjennomgå sin ordning for ADHD-medisinering.

SVAR: Helseavdelingen har internt gjennomgått rutiner for medisiner med sentralstimulerende medikamenter og utredning for ADHD. Vi har tatt nåværende ordning med tilhørende rutiner opp med spesialisthelsetjenesten (fengselspoliklinikken, St.Olavs). Vår ordning rundt urinprøvetaking er også vurdert av Statsforvalter i forbindelse med klagesak fra innsatte.

Etter disse gjennomgangene og diskusjonene har vi konkludert med at vi fortsetter med nåværende ordning som er i tråd med gjeldende anbefalinger og retningslinjer.

Anbefaling: Organisering og samarbeid i helseoppfølgingen

22. Fengselet, kommunen og sykehuset bør samarbeide om å iverksette helsefremmende tiltak for innsatte for å forebygge og redusere negative helsekonsekvenser som følge av bemanningssituasjonen og dårlige fysiske forhold i fengselet

SVAR: På ledelsesmøte mellom helseavdelingen og Trondheim fengsel ble dette punktet konkret diskutert. Det var ikke mulig å finne noen umiddelbare konkrete helsefremmende tiltak helseavdelingen kan bidra med for å redusere negative helsekonsekvenser av at bygningsmasse og bemanningssituasjonen er for dårlig i Trondheim fengsel.

Anbefaling: Helsekartlegging

23. Trondheim kommune bør sikre kartlegging og vurdering av helsebehov ved innkommst og senest innen 24 timer, også utenfor helseavdelingens åpningstider. Kartlegging og vurdering av selvmordsrisiko bør alltid gjøres ved innkommst.

SVAR: Helseavdelingen har sikret at inkomstsamtale gjøres innen 24 timer når dette kan gjøres på vanlig virkedag. Akutt helsehjelp utenfor helseavdelingens åpningstider ivaretas av legevakten. Legevakten har ikke kapasitet til å overta rutinemessig kartlegging og vurdering av alle nyinnsatte som kommer utenom helseavdelingens åpningstider. Det er ressurskrevende å etterkomme Sivilombudets anbefaling på dette punktet.

Vi har konferert med kriminalomsorgen. De har selvmordsrisiko som punkt i sin kartlegging som alltid gjøres samtidig med at innsatte kommer til fengselet. De kontakter alltid helseavdelingen/legevakt dersom de avdekker risiko for selvmord/selvskading under denne samtalen. Helseavdelingen har lagt inn et eget punkt i malen på helseavdelingens inkomstsamtale, slik at selvmordsrisiko blir grundigere vurdert.

24. Trondheim kommune bør sikre kartlegging av rusproblematikk, inkludert abstinensstilstander og målinger av vitale parametere.

SVAR: Punktet om rus i helseavdelingens inkomstsamtale er endret slik at det rutinemessig blir spurt mer detaljert om rusproblematikk (type rusmiddel, hyppighet, over hvor lang tid) og abstinenser. Helseavdelingen har tatt i bruk skåringsverktøy vedrørende opiatmisbruk (CCSL). Det måles og dokumenteres vitale parametere ved inkomstsamtale og ved oppfølging (f.eks ved abstinensstilstander).

25. Trondheim kommune bør sikre bruk av tolk i samtaler med helsepersonell der innsatte har behov for det.

SVAR: Det stilles spørsmål om det er behov for tolk i førstegangssamtalen slik at dette behovet fanges raskt opp. Noen ganger avdekkes det av helseavdelingen senere i soningen at innsatte har for dårlige språkkunnskaper til at de kan formidle helseproblemene sine ordentlig og da bestiller vi tolk. Helseavdelingen har anskaffet bordhøytaler som gjør at telefontolketimene nå har betydelig bedre kvalitet. Helseavdelingen har hatt fagdag der bruk av tolk konkret ble gjennomgått. Helseavdelingen har begynt å føre oversikt over vår bruk av tolk.

Anbefaling: Kontakt med helsetjenesten (samtalemeldinger)

26. Kommunen og fengselet bør sammen sikre at innsatte kan henvende seg direkte til helseavdelingen uten at taushetsbelagt helseinformasjon blir tilgjengelig for uvedkommende.

SVAR: Helseavdelingen har tatt denne problemstillingen opp med ledelsen ved Trondheim fengsel. Det er etter helseavdelingens anmodning bestilt og satt opp låsbare helsepostkasser på alle avdelinger, som tømmes alle virkedager av personell fra helseavdelingen.

Anbefaling: Medisinhandling

27. Fengselet og kommunen bør sammen sikre systemer for forsvarlig medisinhandling, for å styrke pasientsikkerheten og hindre spredning av helseopplysninger.

SVAR: Medisindosetter skal oppbevares i låsbare skap på avdelingene når det ikke er medisinalutdeling. Slike skap har vært på avdelingene i flere år. Helseavdelingen har i møte med Trondheim fengsel påpekt at alle dosetter skal være innelåst til enhver tid når de ikke er i bruk.

28. Trondheim kommune bør sikre at ikke det gjøres uforholdsmessige inngrep overfor pasienter for å dokumentere rusfrihet. Kommunens ordning bør også hindre spredning av helseinformasjon.

SVAR: Innsatte som må dokumentere rusfrihet er de som skal utredes mtp ADHD og/eller vurderes for medisinering med sentralstimulerende medikamenter. Vi har ikke endret vår rutine for dette da den er i samsvar med nasjonale retningslinjer for disse lidelsene/medikamentene.

29. Trondheim kommune bør sikre at pasienter med behov for ADHD-medisinering får nødvendig helsehjelp.

SVAR: Helseavdelingen har endret rutinene og har ikke lenger et maks antall på hvor mange som kan levere urinprøver. Helseavdelingen gir nå straks tilbud til alle innsatte som skal ta urinprøver.

Anbefaling: Fremstillinger til helseavtaler utenfor fengselet

30. Fengselet og kommunen bør hver for seg holde oversikt over avlyste og utsatte fremstillinger til helsetjenester, og sammen sikre at de innsatte får nødvendig helseoppfølging.

SVAR: Det er utarbeidet en skriftlig rutine (vedlegg 4) på dette. Helseavdelingen har skjerpet rutinen og fører oversikt over alle avlyste og utsatte helseframstillinger.

31. Fengselet og kommunen bør sammen sikre at innsatte med timeavtaler i spesialisthelsetjenesten får informasjon om tidspunkt for oppmøte, med mindre sikkerhetsmessige grunner er til hinder

SVAR: Dette er tatt opp på samarbeidsmøte med Kriminalomsorgen og Trondheim kommune. Helseavdelingen gir som hovedregel kopi av timeinnkallingen fra spesialisthelsetjenesten til pasienten. (vedlegg 5) Kriminalomsorgen har ansvar for å gi beskjed til helseavdelingen, hvis det er sikkerhetsmessige årsaker til at en pasienten ikke skal få denne informasjonen.

Anbefaling: Helseoppfølging av isolerte innsatte

32. Trondheim kommune bør sikre daglig tilsyn og oppfølging av innsatte som er isolerte, også i helgene. Det må sikres god journalføring av oppfølgingen

SVAR: Helseavdelingen har laget mal for oppfølging av isolerte innsatte for å sikre god journalføring. Det er tatt opp innad i helseavdelingen at journal skal føres daglig og at det skal grunngis dersom innsatte ikke er tilgjengelig for tilsyn. Vi har rutine på dette og har satt fokus på at rutinen skal følges.

Helseavdelingens rutine for oppfølging av isolerte innsatte er at de skal følges opp alle dager helseavdelingen er til stede på fengselet. Helseavdelingen er ikke til stede på helligdager og helger og har ikke ressurser til å gjøre tilsyn av isolerte innsatte disse dagene. Vi har vært i kontakt med Trondheim interkommunale legevakt mtp om de har mulighet til å gjøre tilsyn, men de har ikke mulighet til å gjøre rutinemessig tilsyn av alle isolerte på fengselet, helger og helligdager. Legevakten kontaktes ved behov for akutt helsehjelp når helsetjenesten ikke er tilstede og legevakten har lav terskel for å tilse innsatte.

Det er behov for betydelig økte øremerkete ressurser til fengselstjenesten dersom vi skal klare å følge opp Sivilombudets anbefaling på dette punktet.

Det er etter Sivilombudets besøk i Trondheim fengsel innført ukentlige møter mellom helseavdelingen og kriminalomsorgen for å sikre oppfølging av isolerte innsatte. Dersom det fremkommer alvorlig bekymring for enkeltinnsatte i dette møtet, vil både ledelsen i helseavdelingen og jurist i Trondheim fengsel varsles omgående.

Anbefaling: Innsatte med særlig omfattende helse- og omsorgsbehov

33. Fengselet bør ha egne rutiner for oppfølging i saker der et fengselsopphold fremstår som uforholdsmessig tyngende for enkelte innsatte.

SVAR: Helseavdelingen følger tett alle innsatte der fengselsoppholdet bidrar til betydelig økte helseplager og fremstår uforholdsmessig tyngende. Helseavdelingen har hatt møter med kriminalomsorgen om hvordan det skal varsles videre i slike tilfeller og vil vurdere om felles varsling kan være hensiktsmessig i særskilte tilfeller.

Helseavdelingen varsler på selvstendig grunnlag Statsforvalter når vi ser at fengsling hindrer at innsatte får nødvendig og forsvarlig helsehjelp.

Vedlegg:

Vedlegg 1 - Mal inkomstsamtale

Vedlegg 2 - Mal oppfølging og tilsyn av isolerte innsatte

Vedlegg 3 - Rutine: Utdeling av legemidler

Vedlegg 4 - Rutine: Manglende fremstilling til spesialisthelsetjenesten

Vedlegg 5 - Rutine: Helsefremstillinger til spesialisthelsetjenesten

Med hilsen

Torunn Åmotsbakken Bromet, avdelingsleder

Fengselshelsetjenesten, Trondheim kommune